

Вовк М.П. Тенденція урахування воєнних реалій у підготовці учителів. Трансформація освітнього процесу як чинник професійного зростання педагогічних працівників в умовах реформ та сучасних реалій (до Дня науки в Україні): збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 14 травня 2026 р.) / редкол.: Куриш Н. К., Цуркан М. В., Унгурян І. К., Поляк О. В., Венгринюк О. В., Драпака А. В., Голєва А. О. Чернівці : КЗ «ІППОЧО», 2026. 362 с. С. 170-173.

У тезах розглянуто тенденцію врахування викликів російсько-української війни у змісті професійної підготовки майбутніх учителів. Обґрунтовано необхідність оновлення національно-культурного складника педагогічної освіти з урахуванням сучасного історико-культурного дискурсу, національної пам'яті, культури спротиву, мовно-культурної стійкості та громадянської відповідальності. Окреслено основні освітні, соціокультурні й світоглядні виклики воєнного та повоєнного періодів, зокрема протидію інформаційній агресії, збереження культурної спадщини, інтеграцію українського культурного досвіду в європейський контекст, розвиток міжкультурної комунікації та міждисциплінарне структурування змісту підготовки.

The theses examine the trend of incorporating the challenges of the Russian-Ukrainian war into the professional training of future teachers. The necessity of updating the national and cultural component of teacher education is substantiated, taking into account the contemporary historical and cultural discourse, national memory, the culture of resistance, linguistic and cultural resilience, and civic responsibility. The main educational, sociocultural, and worldview challenges of the wartime and post-war periods are outlined, including countering information aggression, preserving cultural heritage, integrating Ukrainian cultural experience into the European context, developing intercultural communication, and applying an interdisciplinary approach to teacher preparation.

Тенденція урахування викликів війни РФ проти України у підготовці учителів виявляється у трансформації змісту, форм і методів педагогічної освіти, її національно-культурного змістового складника з урахуванням реалій воєнного часу та необхідності підготовки педагога до роботи в умовах соціальної нестабільності, безпекових ризиків і спрямованості на підготовку національно свідомої учнівської молоді. Окреслена тенденція увиразнюється саме у контексті

змісту дисциплін національно-культурного складника підготовки сучасного вчителя, що виявляється у таких аспектах:

- *актуалізація сучасного історико-культурного дискурсу.* Зміст навчальних дисциплін доцільно доповнювати матеріалами, що висвітлюють сучасні події російсько-української війни як важливий етап новітньої історії України. Це передбачає: осмислення феномену національного спротиву українського суспільства; аналіз трансформації культурних практик, символів, мовних ідентифікаторів у воєнний період; вивчення культурних наративів, що формують сучасну українську ідентичність;

- *інтеграція тем національної пам'яті та культури спротиву.* Оновлення змісту передбачає введення тем, пов'язаних із формуванням історичної пам'яті та культурної спадщини періоду війни, зокрема: дослідження феномену культурного спротиву; осмислення ролі митців, письменників, волонтерів і військових у збереженні української культури; аналіз новітніх меморіальних практик, символів і громадянських ініціатив.

- *розширення українознавчого та культурологічного змісту дисциплін.* До навчальних курсів (українознавство, культурологія, історія культури, фольклористика, педагогіка тощо) доцільно інтегрувати: сучасні приклади розвитку української культури в умовах війни; матеріали про культурну дипломатію України; досвід збереження культурної спадщини та культурних практик під час війни;

- *використання сучасних освітніх та дослідницьких практик.* Зміст національно-культурного компоненту може оновлюватися через впровадження: студентських дослідницьких проєктів, присвячених локальній культурній спадщині та досвіду громад у період війни; проєктів з документування усної історії, свідчень очевидців, культурних трансформацій; міждисциплінарних проєктів, що поєднують історію, культуру, педагогіку, медіаосвіту;

- *посилення мовно-культурної складової підготовки.* В умовах війни особливого значення набуває формування мовної стійкості та українськомовного освітнього простору, що передбачає: активне використання українськомовних культурних джерел; аналіз мовних практик і дискурсів, що формують

національну ідентичність; формування у майбутніх учителів готовності до популяризації української мови і культури;

- формування ціннісно-громадянської позиції майбутнього вчителя.

Оновлений зміст має сприяти розвитку: національної самосвідомості; громадянської відповідальності; готовності педагога бути носієм і транслятором національно-культурних цінностей у суспільстві;

- переорієнтація змісту освіти на утвердження національної ідентичності та громадянської стійкості. Війна актуалізувала необхідність посилення національно-патріотичного, громадянського та культурного виховання. У підготовці майбутніх учителів зростає увага до формування історичної пам'яті, української ідентичності, цінностей свободи, демократії та відповідальності за державу.

Оновлення змісту національно-культурного компоненту підготовки майбутніх учителів в умовах війни та повоєнного відновлення України супроводжується низкою складних освітніх, соціокультурних і світоглядних викликів. Серед основних можна визначити такі.

1. *Переосмислення національної ідентичності та ціннісних орієнтирів.* Повномасштабна війна актуалізувала потребу посилення у змісті педагогічної освіти тем, пов'язаних із формуванням української національної ідентичності, історичної пам'яті, громадянської відповідальності та патріотизму. Це потребує оновлення змісту навчальних дисциплін через включення сучасних національно-культурних наративів, осмислення досвіду спротиву, солідарності та культурної стійкості українського суспільства.

2. *Урахування воєнного досвіду суспільства у змісті професійної підготовки.* Сучасний учитель має бути підготовленим до роботи з учнями, які пережили травматичний досвід війни, втрати, переміщення. Тому національно-культурний компонент потребує інтеграції тем, пов'язаних із культурою пам'яті, героїкою сучасної боротьби, етикою вшанування полеглих, а також із формуванням культури стійкості та взаємної підтримки.

3. *Протидія інформаційній та культурній агресії.* В умовах гібридної війни важливим стає формування у майбутніх учителів здатності протидіяти

дезінформації, пропаганді та маніпуляціям щодо української історії і культури. Це зумовлює необхідність посилення медіаосвітнього, українознавчого та історико-культурного складників у змісті підготовки. Освітній простір стикається з поширенням дезінформації, викривленням історичних фактів, пропагандистськими наративами, що вимагає від учителя розвитку критичного мислення, медіаграмотності та здатності працювати з достовірними джерелами.

4. *Інтеграція українського культурного досвіду у європейський та світовий контекст.* Повоєнне відновлення України передбачає активні інтеграційні процеси з європейським освітнім і культурним простором. Відтак постає завдання представлення української культури як органічної частини європейської цивілізації та формування у майбутніх учителів здатності репрезентувати український культурний досвід у міжнародному освітньому середовищі.

5. *Збереження та популяризації культурної спадщини.* Руйнування культурних пам'яток, втрати матеріальної та нематеріальної культурної спадщини внаслідок війни актуалізують необхідність включення до змісту педагогічної підготовки тем збереження культурної спадщини, регіональної культурної пам'яті, народних традицій, фольклору та локальних культурних практик.

6. *Здатність працювати з різноманітними соціокультурними групами.* Повоєнне українське суспільство характеризуватиметься значною кількістю внутрішньо переміщених осіб, поверненням громадян із-за кордону, активною взаємодією з українською діаспорою, що потребує формування у майбутніх учителів компетентностей міжкультурної комунікації, толерантності та здатності працювати у різноманітному соціокультурному середовищі.

7. *Міждисциплінарне структурування змісту дисциплін національно-культурного спрямування.* Національно-культурний компонент дедалі більше потребує міждисциплінарного підходу, що передбачає інтеграцію знань з історії, культурології, фольклористики, мовознавства, медіаосвіти, громадянської освіти та психології травми. Такий підхід сприятиме комплексному осмисленню культурних процесів сучасної України.

8. *Потреба в сучасних методах інтеграції національно-культурного змісту.* Традиційні лекційні підходи до вивчення культури не забезпечують достатньої мотивації учнів, тому актуальним є використання проєктної діяльності, краєзнавчих досліджень, міжпредметної інтеграції, цифрових ресурсів та культурних практик.

Відповідно оновлення змісту національно-культурного компоненту підготовки майбутніх учителів у воєнний і повоєнний період має бути спрямоване на формування педагога як носія української культурної ідентичності, активного громадянина та провідника національних цінностей у сучасному освітньому просторі.